

כך מתאר ידד אישי של הרצליה זניוק את הבחורה שעלילותיה הביאוה לנותרות וחשפו תופעה חברתית

רענן וקולט רשמים של ילדה פיקחת בת שבע שנים. ★ ★ ★

היום של עיוורת

נעבור הזאת. הרצליה כבר הגיעה לגיל עשר. תלמידות כיתה ד' של בית הספר אוויליה דהרוטשילד נשלחו לבדיקת עיניים. אצל הרופא התעורר החשד, שמא זקוקה הילדה למשקפיים. על כן שלה אותה לבדיקה נוספת, בהדסה.

הרופאים בדקו ואמרו שהיא זקוקה לעוד בדיקות. הם לא אמרו מה בדיוק יש לילדה בת העשר, אבל היה ברור כי אין זו בעייה של הרכבת משקפיים.

החלה שנה של טיולטים ויסורי ספיקות. אביה לקח אותה לכל המומחים. לבסוף גילה לו אחד מהם את הבעיה. רה האיומה, אודות הרצליה בעלת עיני השקר הכהות, שמכרים היו עוצרים אותה ברחוב ואומרים: "איוה עיניים יפות!". הוא אמר בפשטות: "הילדה מתעוורת. עליכם להכין אותה לחיים של עיוורת."

אתם יודעים מה פירוש הדבר להכין ילדה תוססת, יפה, לחיים בעיוורת? ילדה שאהבתה היא ציור וצבעים? את למדיה הפסיקו מיד, לבל תאמץ עיניה. הביאו לה אומנם מורה פרטית הביתה, אבל הלימוד לא יכול היה לשמש פיצוי או תרופה לפצע הנפשי, שנגרם עלידי הוצאתה הפתאומית מבית הספר וניתוקה מעולם הילדות. מאוחר יותר, כאשר כבר יכלה לחזור למסגרת של בית ספר, סירבה. היה זה בשבילה עולם זה, מפניו היא פחדה. כאשר רשמו אותה הוריה לבית-ספר בצלאל, שתנצל בו את כשרונותיה לציור — גם לא הצליחה להחזיק מעמד יותר מחצי שנה.

אבל אל המורה הפרטי שלה היא התקשרה בכל נימי נפשה. ארנון היה צעיר עניו ורגיש. הוא אמר לאביה: "מר זניוק, אני יודע בדיוק מה המצב. אני מוכן ללמד את הרצליה בלא להתחשב בשום דבר. בחורה כזאת — צריכים לתת לה את הכל!" כאשר היתה הרצליה בת 16 חצי נהרג ארנון בתאונת דרכים. האדם, בו ראתה תחליף לחברה הסדירה והנורמאלית של תלמידות בית-ספר, נעלם גם הוא מהחיה.

ובכן, כיצד מכינים ילדה בת עשר לקראת חיים של עיוורת? כמובן, שאי אפשר היה לסרב לה כל דבר שהוא.

כתבו עליה הרבה. פירסמו תמונות שלה. אמרו שהסתבכה בפאריס, מפני שלא היה לה כסף לבית מלון. סיפרו על הרפתקותיה בארץ, על קשריה עם אנשי אי"ם והבזיהמה. אמרו שזאת היא הרצליה זניוק, שחבדיה היו מכנים אותה "ליה".

אבל זאת לא הרצליה זניוק האמתית. כי התמונה שהוצגה בציבור היתה רק פרט מעוות — לא התמונה המלאה.

אני הכרתי את הרצליה זניוק, וברצוני לצייר את התמונה במלואה. ★ ★ ★

פצוץ במשוריינן

נתחיי במלחמת העצמאות. משפחת זניוק גרה בשי כנות ארנונה שבירושלים, באותו חלק של העיר שנכלל בחזית רמת-רחל.

האב: תושב וותיק של העיר, נהג שזה עשה השתחרר משירותו בצבא הבריטי — ועם פרוץ המאורעות התגייס להגנה. האם: בת אחת המשפחות הירושלמיות המיוחסות, שהשקיעה את חייה בטיפול בשלושת ילדיה. הרצליה היתה הבת הבכורה, בת שבע.

מדי בוקר יצאה האם עם בתה לבית-הספר — פעולה יומיומית שכולה אומרת שלווה שיגרתית. אלא שכדי להגיע לבית-הספר, היו צריכות האם ובתה לעבור דרך תעלות-המגן, תחת מטר של אש.

ב-15 במאי 1948 יצאה שירה של משוריינים לרמת-רחל. היא הובילה תיגבורת אל העמדות המותקפות קשות. בין אנשי-התיגבורת היה ישראל זניוק, אביה של הרצליה. הוא ידע כי בדרך חזרה מן העמדות הקדמיות יפנו המשוריינים את הנשים והילדים שבאזור. ביניהם: אשתו ושלושת ילדיה.

משפחת זניוק חיכתה במקום-הריכוז. המשוריינים הגיעו. תחיה זניוק העלתה את שלושת ילדיה אל תוך משוריינן. הוא לא היה ריק, שכב בו לוחם צעיר, שנפצע קשה בפניו ובטניו. הוא היה כולו הבוש בתחושות ספוגות דם. "מיים! מיים!" מילמל בתחנונים. אבל אסור היה לתת לו מיים. הנסיעה מארנונה למרכז העיר ארכה שלוש וחצי שעות.

הדמות הטראגית

הניבטת מצויר זה היא יצירת הרצליה זניוק. המשתקפים בתוך עיניים אלה אותם מוראות שחלפו עליה?

אל הבילויים, אל הרפתקות, אל הכותרות בעתונים. ★ ★ ★

"הצל"

טובה היתה טיפוס שונה לחלוטין. בטוחה ביופיה, משוחררת, קשוחה. החיים לא יכלו להפתיע אותה או להוציא אותה משווי-משקלה. הרצליה, שהחיים נטלו ממנה

הרצליה. ידדית

את הטיפה האחרונה של בטחון-עצמי, מצאה בחברתה החדשה מישיבת. כל דבר שטובה עשתה נראה לה נכון, ראוי להערצה ולחקוק. טובה, שהרגישה כי הרצליה נשמעת לה בכל דבר, משכה אותה אחריה, עד שאנשים קראו לה "הצל". ההורים, שתחילה קיוו כי טובה תעזור לה בתם לצאת מעט מהסתגרותה, ראו כי השפעתה של החברה החדשה חזקה מדי — ולא דווקא לטובה. הם ידעו כי בתם לא צברה את הנסיון המספיק בחיים, כדי שתוכל לשפוט את מעשיה ואת אופייה של טובה-אופירה. על כן ביקשו ממנה לא פעם להפסיק את הדיבור.

בני-הזוג הירושלמי, אשר ביתם היה מוכר לכל מכריהם כבית לבבי ופתוח, הגיעו למצב כזה, שביקשו מטובה לא להופיע יותר בביתם. טובה צחקה והמשיכה להתראות עם הרצליה לצאת עמה אל העולם הנוצץ והבילויים. ★ ★ ★

פגישה בפאריס

אולם גם בתוך הקלחת המסחררת נשארה הרצליה זניוק ילדותית. עד שיום אחד הודיעה להוריה: אני רוצה לנסוע ללמוד. היא ביקשה להתחיל מחדש, במקום שאיש לא יטיח בפניה כי ראה אותה פה ושם, עם גבר זה או אחר. מכיון שלמשפחתה יש ידידים רבים בניו-יורק, הוחלט שתיסע לשם, ללמוד ציור-אופנה.

הוריה ציידו אותה בכרטיס ובוולאריס הדרושים. היא היתה חייבת לנסוע תחילה לפאריס, כי שם חיכו לה התעודות לכניסה לארצות-הברית.

הסתבר כי שם חיכתה לה גם טובה. היא הכירה חייל מארינס אמריקאי בירושלים, הבטיחה להינשא לו. על סמך הבטחה זו קנה לה הבחור כרטיס-טיסה, השיג עבורה אשרת-כניסה, והיא נסעה לפני חצי שנה לניו-יורק. הוא עצמו נשאר בירושלים, עד גמר שירותו. אולם כאשר הגיע לאמריקה הודיעה לו טובה לפתע, כי החליטה שאינם מתאימים זו לזה, ארוה את הצעיה — ונסעה לצרפת. כשהגיעה טובה לפאריס, הייתה ללא פרוטה. זה לא הדאיג אותה, שהרי להרצליה היה כסף לשתייה. אך הכסף לא הספיק לבלוייהן של שתי נערות במשך שיבעה שבועות, חובות הצטברו אצל בעל המלון, שפנה למשטרה. הוריה של הרצליה לא נטשו אותה. הם הבריכו מיד את הכסום הדרוש, והרצליה המריאה סוף-סוף לניו-יורק. עכשיו היא עומדת שם על סף חיים חדשים. האם תצליח סוף-סוף להתגבר על הצטברות הפחדים ואי-הבטחון? והעיקר: האם תצליח להשתחרר מן התלות בטובה?

חפץ כלשהו מצא חן בעיניה בשעת טיול ברחוב — קנו לה אותו. היא רצתה זוג נעליים חדשות? אביה לווה את הכסף כדי להעניק לה את מבוקשה. רצתה לטייל, לישון, לצעוק, לקפוץ, להתפנק? בבקשה. לא נותרה שום מסגרת של מישימת. והלא מישימת של הורים לא באה רק כדי לכפות התנהגות כלשהי על ילד, אלא היא גם נוסכת בו את ההרגשה העמוקה, שלצד עומדים אנשים חזקים, שלא רק דורשים ציות, אלא משמרים גם משען, אפשר לסמוך עליהם ולניק מהם ביטחון. ההורים האומללים ביקשו רק להעניק לה אושר, כל עוד יכולה היא ליהנות ממראה עיניה. הם לא חשבו כי יבוא יום שבתם תצא לחיים בלי אמא ואבא, וכי או יתברר שהבת לא חושלה די הצורך להתמודד עם החיים. שנתיים ימים היו משוכנעים הבל, כי הרצליה תאבד בקרוב את מאור עיניה. גם היא ידעה זאת. "אני כבר רוצה למות", היתה מתייפחת, "אני לא אלך יותר לרופא אימ!".

עד שיום אחד יעץ רופא בהדסה לערוך לה ניתוח שקדים. עד היום אין הרופאים יודעים מה קרה. העובדה היא שאותו ניתוח גרם לשינוי מסתורי במערכות הפנימיות של גופה — וסכנת ההתעוורת נעלמה כליל.

הרצליה זניוק יכלה מאותו יום לשוב ולחיות חיים נורמאליים של בחורה נורמאלית. אלא שנסיונותיה ותל-אותיה הבלתי-נורמאליים שוב לא איפשרו לה זאת. ★ ★ ★

טובה נכנסת לחיים

הרצליה, בעלת הלב הטוב והנחנה להתרגשות, חיפשה לתחליף לחברה הטבעית, אותה מוצא ילד רגיל בבית ספרו. היא דבקה בצורה מוגזמת בהוריה. כאשר רצתה לראות כרט, ביקשה מהם שיילכו איתה. היא הרבתה לישב בבית, עסקה בציור ובתפירת שמלר תיה. בפורים היו כל ילדי השכנים באים אליה, שתכין להם תחפושת ותאפר אותם. ואז נכנסה לחייה טובה (או אופירה) גוימן. פשוט צילצלה בדלת ושאלה: "הרצליה בבית?". האם הכניסה אותה לחדרה של הרצליה. זו הביטה באור רחת הבלתי-קרואה ותמהה מי היא ומה מבוקשה. "שמעתי שיש לך שמלות יפות", פתחה, "אני צריכה שימלה למסיבה. אני יכולה לקבל אחת?".

להרצליה לא היתה שימלה בשבילה. טובה נעלמה — אך לא לגמרי. כעבור שבועיים הופיעה שנית. שתם בליקור. ואז החלה הידידות שהובילה לבסוף את הרצליה

הפנים המחייכות החברה הזוהרת, כפי שחירבו לראותה במרכזי הבילוי של ירושלים ותל-אביב. הם פני הרצליה, בח